

Asia: VN/16561/2024

Toimenpiteitä lapsitoiveiden tukemiseksi ja syntyvyyden kohentamiseksi - työryhmän muistio

Palautteen antajan palaute

2.1 Vahvistetaan väestöpolitiikan ja syntyvyyden koordinaatiota sekä tietopohjaa

Hedelmällisyyden ja lisääntymisterveyden HELI-keskuksen tai -verkoston kokoaminen on kannatettavaa. Järjestöillä on vahvaa osaamista tästä teemasta, joten erilaiset järjestöt kannattaa ottaa mukaan tähän työhön pysyviksi jäseniksi. Lisäksi järjestöjen asiantuntemusta kannattaa hyödyntää esimerkiksi kuulemisiin sekä tiedon keräämiseen. HELI-keskuksen tai -verkoston riittävät resurssit on varmistettava.

2.2 Kuullaan nuorten näkemyksiä ja vahvistetaan yhteiskunnallista ymmärrystä syntyvyyskehityksestä ja lapsitoiveiden tukemisesta

Nuorten ja nuorten aikuisten kuuleminen on erittäin kannatettavaa. On hienoa, että työryhmä on keskustellut nuorten kanssa ehdotuksista. Kaikenlaisista taustoista tulevilla, kuten vammaisilla, maahanmuuttajilla ja seksuaali- tai sukupuolivähemmistöön kuuluvilla, on oltava mahdollisuus osallistua.

3.1 Lisätään nuorten ja nuorten aikuisten hedelmällisyystietoisuutta

Hedelmällisyystietoutta kannattaa vahvistaa. Myös YK:n lapsen oikeuksien komitea on suositellut, että Suomi varmistaa, että kaikki lapset saavat ikänsä mukaista seksuaali- ja lisääntymisterveyskasvatusta, johon sisältyy opetusta sukupuolten tasa-arvosta, seksuaalisesta moninaisuudesta, seksuaali- ja lisääntymisterveyteen liittyvistä oikeuksista, vastuullisesta vanhemmuudesta ja seksuaalikäyttäytymisestä sekä väkivallan ehkäisemisestä.

3.2 Vahvistetaan hedelmällisyysneuvontaa ja -palveluita

Hedelmällisyysneuvontaa ja -palveluita kannattaa vahvistaa. Omasta hedelmällisyydestään ja lapsitoiveistaan on oltava mahdollista keskustella terveydenhuollon ammattilaisen kanssa.

3.3 Hedelmöityshoidot

Hedelmöityshoitojen vahvistaminen julkisella puolella on kannatettavaa, jotta perheen taloudellinen tilanne ei muodosta estettä tavoitella toivottua lapsilukua. Monimuotoisten perheiden, kuten

naisparien ja itsellisten äitien, tulee saada Kela-korvaukset hedelmällisyshoidosta. Hedelmöityshoitoja koskevat lainsäädännön muutokset kannattaa selvittää ja toteuttaa pikaisesti.

Raportissa ei oteta kantaa sijaissynnytykseen, mikä voi olla joillekin ainoa tapa perheellistyä. Tämäkin pohdinta olisi syytä pitää mukana. Lastensuojelun Keskusliiton näkemys on, että ei-kaupallisia sijaissynnytyjärjestelyä arvioitaessa tulee kuitenkin ensisijaisena lähtökohtana olla lapsen edun ja oikeuksien kokonaisvaltainen turvaaminen.

4.1 Tuetaan nuorten ja nuorten aikuisten mielenterveyttä

Lastensuojelun Keskusliitto kannattaa ajatusta, että terapiatakuu laajennetaan kaikille alle 30-vuotiaille. Keskusliitto on kuitenkin huolissaan yleisestä painopisteen siirtymisestä korjaavien palveluiden kehittämiseen, jolloin arkiympäristöissä tapahtuvan hyvinvoinnin tukeminen ja ennaltaehkäisevien palveluiden huomio jää vähemmälle. Terapia on korjaava toimenpide jo oireileville, ja sen kasvava tarve kertoo yhä lisääntyvästä pahoinvoinnista. Yhteiskunnassa on panostettava mielenterveyshäiriöiden ennaltaehkäisyyn, jotta nuoret eivät alun perinkään tarvitsisi terapiatakuun piiriin kuuluvia palveluita.

4.2 Tarjotaan suosituksia nuorten aikuisten ruutuajan määrään ja laatuun

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen sekä Opetushallituksen yhteistyössä käynnistämä valmistelu ruutuajasuositukseksi on kannatettava. On kuitenkin tärkeää, että huomiota kiinnitetään myös suositusten toimeenpanoon ja vastuuta digilaitteiden käytöstä ei jätetä yksin nuorille. Tarvitaan yhteisiä käytäntöjä ja toimintatapoja digitaalisten laitteiden kohtuullisen käytön tueksi. Tässä kannattaa hyödyntää Kansallisessa aivoterveysohjelmassa tehtyä työtä ja suosituksia: <https://www.aivoliitto.fi/kansallinenavoterveysohjelma/ikaryhmat/lasten-ja-nuorten-avoterveys/kansallisesuosituksiset/>

4.3 Tarjotaan tukea nuorten aikuisten parisuhteisiin

Parisuhteiden tukeminen on tärkeää, jotta voidaan ehkäistä eroja ja näin esimerkiksi vähentää riskiä lapsiperheköyhyyteen. Toimenpiteissä ehdotetaan, että kolmannen sektorin tarjoamia parisuhteiden tukipalveluita vahvistetaan. Tämä toimenpide edellyttää rahoitusta järjestöille, jotka tekevät tätä työtä. Hallitus on päättänyt kolmanneksen eli noin 130 miljoonan euron pysyvistä leikkauksista sote-järjestöjen avustuksiin. Leikkaus heikentää järjestöjen mahdollisuuksia tarjota apua. Tietoa järjestöjen tarjoamasta parisuhteiden tuesta löytyy esimerkiksi Parisuhdekeskus Katajan verkkosivuilta: <https://parisuhdekeskus.fi/palvelukartta/> Myös hyvinvointialueiden omia parisuhteiden tukipalveluita on syytä vahvistaa ja jonoja lyhentää.

5.1 Nostetaan koulutustasoa ja helpotetaan opiskelun ja vanhemmuuden yhteensovittamista

Koulutustason nostaminen on kannatettavaa.

5.2 Vahvistetaan työllisyyttä sekä tasa-arvoa ja perheystävällisyyttä työelämässä

LSKL yhtyy huomioon siitä, että: "Määräaikaisessa työsuhteessa olevat kokevat muita useammin syrjintää raskauteen ja perhevapaisiin liittyen, joten määräaikaisuuksien lisääminen voi olla ristiriidassa syntyvyyden edistämisen kanssa." Mikäli lainvalmistelu etenee, niin jatkossa alle vuoden kestävä määräaikaisen sopimuksen tekemiseksi ei tarvittaisi erityistä perustetta.

Tilastokeskuksen Työvoimatutkimuksen mukaan naiset työskentelevät miehiä useammin määräaikaissä työsuhhteissa. Vuonna 2024 jatkuvat työsuhhteet lisääntyivät vain miespalkansaajilla. Vakinaista työtä haluavista määräaikaissä palkansaajista suurin ikäryhmä oli 25–34-vuotiaita. Tässä joukossa oli 43 000 naista ja 27 000 miestä. Tilastokeskuksen mukaan nuoret ja naiset ovat eniten pysyvän työn puutteessa.

On hyvin ristiriitaista, että hallitus on aikeissa helpottaa määräaikaisten työsuhhteiden solmimista ja samaan aikaan yrittää etsiä keinoja syntyvyyden tukemiseen. Määräaikaisten työsuhhteiden aiheuttama epävarmuus voi heijastua vanhemman hyvinvointiin pikkulapsiaikana. Työnhaku vanhempainvapaalla voi aiheuttaa huolta ja lisätä perheen taloudellista epävarmuutta. Myös vanhempainvapaiden jakaminen voi vaikeutua. Kun uusi työsuhde alkaa, niin lomapäiviä ei voi käyttää yhtä joustavasti kuin jatkuvassa työsuhhteessä, koska niitä ei ole vielä kertynyt. Työ- ja perhe-elämän yhteensovittaminen voi olla huomattavasti vaikeampaa kuin jatkuvassa työsuhhteessä olisi ollut.

LSKL ihmettelee lisäksi, miksi pitkän aikavälin toimenpide-ehdotukseksi on esitetty, että: “Huolehditaan laadukkaasta ja saavutettavasta varhaiskasvatuksesta.” Tämä on asia, johon pitäisi kiinnittää huomiota jo tällä vaalikaudella.

6.1 Vahvistetaan odottavien vanhempien, synnyttäneiden ja vauvaperheiden tukea

Näiden palveluiden vahvistaminen on kannatettavaa.

6.2 Kehitetään vanhemmuuden ja arjessa jaksamisen tuen palveluita

Lastensuojelun Keskusliitto pitää hyvänä, että toimenpide-ehdotuksissa nostetaan esille vanhemmille tarjottavat varhaisen tuen palvelut niin vanhemmuuden kuin arjessa jaksamisen tukena. Kuten raportissa todetaan, perhekeskus ja niihin kuuluvat perheiden avoimet kohtaamispaikat ovat hyvinvointialueilla juurtunut ja laajasti käytössä oleva tapa koota yhteen eri sektorien tarjoamat matalan kynnyksen ja varhaisen tuen palvelut. Lastensuojelun Keskusliitto muistuttaa, että perhekeskukset tarvitsevat tuekseen monialaista johtamista ja koordinoitua. Olemme huolissamme siitä, että säästöpainetta johtuen monet hyvinvointialueet ovat joutuneet vähentämään mm. perhekeskustoiminnan koordinoitiresurssia. Jotta voidaan turvata yhdenmukaiset palvelut ympäri Suomen, on lisäksi tärkeää, että perhekeskuskehittämisellä on myös jatkossa vahva kansallinen ohjaus ja tuki. Myös hyvinvointialueet nostavat tätä tarvetta esille Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen koostamassa tuoreessa tilannekuvassa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/151017/RAP2025_003_Tilannekuvia%20hyvinvointialueilta_s.pdf?sequence=10&isAllowed=y

Toimenpide-ehdotuksissa ehdotetaan myös, että: “Kohdennetaan järjestöille rahoitusta matalan kynnyksen tilapäiseen lastenhoitoapuun.” Toimenpide on kannatettava. Hallitus on kuitenkin päättänyt leikata sote-järjestöjen rahoitusta kolmanneksella. Lastensuojelun Keskusliitto painottaa edelleen, että näitä leikkauksia pitää kohtuullistaa. Jotta järjestöt voivat tarjota perheille

lastenhoitoapua, niin järjestöt tarvitsevat tähän rahoitusta. Sote-järjestöillä on osaamista tällaisen avun toteuttamiseen.

Pitkän aikavälin toimenpiteenä ehdotetaan, että: "Vahvistetaan sosiaalihuoltolain mukaisten varhaisen tuen perhepalvelujen vaikuttavuutta, yhdenvertaista saatavuutta ja ammattilaisten osaamista sekä kansallisen tason kehittämisen tukea, ohjausta ja seurantaa." Sosiaalihuoltolain mukaisten varhaisen tuen perhepalveluiden vaikuttavuutta voidaan vahvistaa esimerkiksi lisäämällä resursseja tutkittuun tietoon, hyödyntämällä jo olemassa olevaa tutkittua tietoa ja konkretisoimalla palvelutavoitteita yhdessä asiakkaiden kanssa. Palveluvalikon tulee olla monipuolinen ja vastata eri-ikäisten lasten ja heidän perheidensä tarpeisiin. On myös tärkeää, että perheet ovat tietoisia näistä palveluista ja kokevat niistä olevan itselleen apua.

Toisena pitkän aikavälin tavoitteena ehdotetaan, että: "Vahvistetaan lapsiperheiden perhetyön oikea-aikaista ja yhdenvertaista saatavuutta varhaisen tuen palveluna poistamalla sosiaalihuoltolaista perhetyön kohdalta (18 §) rajaava viittaus erityisen tuen tarpeessa oleviin lapsiin sekä helpotetaan palveluiden piiriin pääsyä tarjoamalla tietoa palveluista ja vahvistamalla palvelutarpeen arviointia." Sosiaalihuoltolaissa tulee selkeästi määritellä, mitä erityisen tuen tarpeisella lapsella tarkoitetaan. Lastensuojelulaissa puolestaan tulee määritellä, mitä suojelun tarpeessa olevalla lapsella tarkoitetaan. Nykyisellään tämä rajanveto ei ole selkeää. Asia on ratkaistava kokonaisuutena, ei vain poistamalla rajaava viittaus yhden lain pykälästä. Lisäksi perhetyössä ja esimerkiksi tukiperhe- tai tukihenkilötoiminnassa tarvitaan kansallista ohjausta ja määrittelyä. Monet perheet kaipaavat konkreettista apua perhe-elämään, kuten siivousapua tai lastenhoitoapua, mutta saavat perhetyötä, joka painottuu keskustelutukeen. Tällöin perheet eivät välttämättä koe hyötyvänsä tuesta. Lapsiperheiden kotipalvelua pitäisi lisätä kaikilla hyvinvointialueilla, jotta sitä kautta voidaan tukea perheen arjen voimavaroja.

7.1 Huolehditaan lapsiperheiden etuuksien riittävästä tasosta ja selvitetään taloudellisia kannustimia lapsensaannin aikaistamiseksi

Lapsiperheiden etuuksien kehittäminen on erittäin tärkeää. Lapsilisän arvo on romahtanut. Lastensuojelun Keskusliitto kannattaa ehdotusta lapsilisän sitomisesta kansaneläkeindeksiin. Lisäksi tarvitaan kohdennettuja etuuksia vähävaraisemmille perheille, jotta voidaan vähentää lapsiperheköyhyyttä.

YK:n Lapsen oikeuksien komitea on suositellut, että Suomi välttää sosiaaliturvaetuuksien leikkauksia, jotka vaikuttavat köyhyyden ja syrjäytymisen vaarassa oleviin lapsiin. Tästä huolimatta hallituksen sosiaaliturvan leikkaukset ovat lisänneet lapsiperheköyhyyttä. Toimenpiteessä ehdotetaan, että: "Seurataan hallituskauden aikana lapsiperheille suunnattujen korotusten vaikutuksia ja kehitetään niitä edelleen kokemusten pohjalta." Kuluva hallituskauden aikana on päätetty mm. työttömyystuen lapsikorotusten poistosta, asumistuen heikennyksistä ja etuuksien indeksikorotusten jäädyttämisestä määräajaksi. Myös näiden toimien vaikutuksia lapsiperheiden toimeentuloon ja hyvinvointiin pitää seurata.

7.2 Seurataan ja kehitetään perhevapaiden ja lastenhoidon tukien järjestelmää

On hyvä arvioida kotihoidon tuen kestoja, kiintiöimistä vanhemmille ja tuen tason porrastamista laajasti lapsen oikeuksien näkökulmasta. Lisäksi on syytä pohtia kotihoidon tuen sisaruslisän ja kuntalisän tarpeellisuutta sekä näiden yhteyttä varhaiskasvatukseen osallistumiseen ja perheiden toimeentuloon. THL:n perusturvan riittävyyden arviointiraportissa on jo vuonna 2019 todettu, että mm. kotihoidon tuen saajan tulotaso ei riitä kattamaan kohtuullista minimikulutusta. Myös THL:n vuoden 2023 perusturvan riittävyyden arviointiraportissa todetaan, että kotihoidontuen saajan tulot eivät riitä kattamaan viitebudjettia, jolla pyritään kuvaamaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää kulutustasoa.

8 Muut huomiot ja mahdolliset ehdotukset lapsitoiveiden tukemiseksi ja syntyvyyden kohentamiseksi

-

Järvenpää Heidi
Lastensuojelun Keskusliitto